

Pols

Carolyn Steedman
Pols

Traducció: Ferran Archilés Cardona i Marta García Carrión

institució
alfons el magnànim
centre valencià
d'estudis i d'investigació

VALÈNCIA, 2020

Adés & Ara — 11

Director de la col·lecció: Ismael Saz

Director adjunt: Ferran Archilés

Compost amb lletra Linotype Syntax® i imprès sobre paper Printset ivori de 90 g/m² i en la coberta Image Silk de 350 gr/ m²

Edició original:

Dust (Encounters), Manchester:

Manchester University Press, 2001

Poema «Objectes» de W.H. Auden: Amb llicència © d'Edicions de 1984

© 2001, Carolyne Steedman. Tots els drets reservats.

© de la traducció de Ferran Archilés Cardona i Marta García Carrión

L'autora ha afirmat els seus drets morals

© 2020 d'aquesta edició:

Institució Alfons el Magnànim

Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació

Diputació de València

Corona, 36

46003 València

Tel.: + 34 963 883 169

contacte@alfonselmagnanim.com

www.alfonselmagnanim.net

ISBN: 978-84-7822-865-2

Depòsit legal: V-2505-2020

Disseny de la coberta: Espai Paco Bascuñan

Disseny de la col·lecció: Fèlix Bella

Maquetació: Gràficas Papallona, S. Coop. vl.

Impressió: IMPRENTA
PROVINCIAL DE VALENCIA

Índex

Agraïments 11

Prefaci 13

1. La casa de l'arcont 19

2. «Quelcom que ella anomenà febre»: Michelet, Derrida i pols 35

3. Els magistrats 55

4. L'espai de la memòria: en un arxiu 83

5. A Middlemarch: sense el beneficis de l'arxiu 107

6. El que una catifa significa 131

7. Sobre finals: De com la fi és diferent d'un acabament 161

8. La història de la pols 177

Bibliografia 191

De manera que, amb la casa buida i les portes tancades i els matalassos enrotllats, la munió d'aires errants, peoners d'avançada d'exèrcits importants, entraren a sac, escombraren el terra despullat, rosegaren i ventaren a pler, i als dormitoris i al saló no ensopegaren amb cap mena de resistència, llevat dels papers esquinçats que volejaven, de les fustes que feien grinyols, de les potes nues de les taules, dels perols i la vaixella coberts de carrall, sense llustre, escarbotats. Els objectes llençats i abandonats per la gent –un parell de sabates, una gorra de caçador, faldilles i jaquetes destenyides als armaris– eren l'únic record de cossos humans i la seua buidor era indicatiu que en temps enrera havien estat omplerts i amb vida; que temps enrera hi havia hagut mans atrafegades amb botons i ganxos; que al mirall s'hi havia reflectit una cara; s'hi havia reflectit un món buidat, a la balma del qual s'havia girat una figura, passat una mà, obert una porta, entrat amb gran esvalot un grup de criatures; que havien tornat a sortir.

Virginia Woolf: *To the Lighthouse*. (1927)

Traducció d'Helena Valentí,

Al far, Barcelona: Proa, 1984, p. 151

Agraïments

En aquest llibre hi ha un nou treball i una reescriptura de diversos articles publicats i treballs no publicats. Una versió del capítol 7 *Sobre finals: De com la fi és diferent d'un acabament* va aparèixer en *History of the Human Sciences*, 9: 4 (November 1996), pp. 99-114. El capítol 4, *L'espai de la memòria: en un arxiu*, va aparèixer de forma molt semblant a com s'inclou ací a *History of the Human Sciences* 11: 4 (1998), pp. 65-83. L'editor d'aquesta revista, el difunt Irving Velody, va ser el progenitor d'aquests dos textos, i dedique aquest llibre a la seua memòria. *El què una catifa significa* va ser escrit per a la col·lecció editada per Inga Brydeni Janet Floyd *Domestic Space. Reading the Nineteenth-century Interior* (Manchester, Manchester University Press, 1999), pp. 18-39. Altra versió va aparèixer en *Journal of Material Culture*, 3:3 (1998), pp. 259-81. Parts del capítol 3 van aparèixer com "Enforced Narratives. Stories of Another Self", en Tess Cosslett, Celia Luryi Penny Surnmerfield (eds): *Feminism and Autobiography. Texts, Theories, Methods* (London, Routledge, 2000), pp. 25-39. Parts de *La casa de l'arcont i Quelcom que ella anomenà febre: Michelet, Derrida i pols*, van aparèixer en *American Historical Review*, 106:4 (2001). Una versió del capítol 5 va aparèixer en *Michigan Quarterly Review*, 40:3 (2001), ambdós (aquella versió i aquesta) resultat d'una experiència saludable, la de refer una conferència per a un públic de la Universitat de Michigan que no havia, en cap de les seus trams, conduït al llarg de l'A45, no havia vist l'alegre panell que anunciava el Middlemarch Business Park, i per això no tenien la clau per a llegar la novel·la de George Eliot amb el rerefons de la trama de Warwick.

La Universitat de Michigan (aquesta vegada, el Centre d'Estudis Avançats) em va mostrar una extraordinària generositat (a la qual cosa em temo que m'he acostumat) al setembre del 2000, quan vaig fer la major part del treball de convertir aquestes peces en un llibre. La generositat incloïa el treball de Laura Cunniff, que amb només sortir i trobar coses que jo havia deixat perdre, va obrir nous camins a través d'aquest material. Espere que reconegua la seva contribució a la creació del llibre mitjançant el bricolatge. Ja havia parlat sovint i durant molt de temps als meus lectors d'esborranys d'aquest llibre, en particular als que llegien el material que va acabar a *The American Historical Review*. Dec molt als esforços de John Bowen, Charlotte Brunnsden, Colin Jones, Bertrand Taithe, James Vernon i tres revisors anònims de la *AHR*. Tanmateix, tots ells es donaran compte que, a través de les diverses transmutacions, em vaig avesar a ignorar a aquells que m'exigien una actitud més respectuosa envers Derrida, i seguir a aquells que deien que els feia somriure, per motius (que s'expliquen més endavant) que res hauria d'evitar mai que algú fes un Hester Thrale. Els nous lectors potser agrairan l'advertència de què, tot i que les especulacions de Derrida sobre a la «Febre d'Arxiu» (*Mal d'archive*) obren aquest llibre –la traducció del seu *mal* com a *febre* és el recurs necessari–, aquest llibre no promet ni ofereix un compromís amb el seu pensament.

La idea de fer un llibre procedeix de Bertrand Taithe, un dels editors de la sèrie «Encounters» que es presenta ací. Tots dos pensàvem que quan foren assembleades, aquestes peces constituïrien una discussió sobre l'Arxiu i el recent «gir cap a l'arxiu» en les ciències humanes. Però –el saber familiar a l'historiador de que es proposa trobar allò que en realitat no hi és– això no és el que ha resultat ser. Aquest llibre va, com explica el Prefaci, de la pràctica i l'escriptura de la història, en el període modern.

Prefaci

Al final ha resultat que la cosa no anava sobre el gir arxivístic. És sobre la pols. La Pols és l'immutable i obstinat conjunt de creences sobre el món material, passat i present, heretat del segle dinou, amb el qual l'escriptura de la història contemporània tracta de ajustar comptes; la Pols és també el principi narratiu d'aquesta escriptura; i la Pols és una broma.

L'Arxiu en el qual es troba la Pols i del qual aquest llibre també s'ocupa és un tipus particular d'arxiu, instituït per organitzacions estatals (o quasi estatals) des de finals del segle divuit a Anglaterra i França. Aquestos són els arxius emprats pels historiadors socials i culturals com jo, i un reduït i localista exemple d'una més extensa i abundant col·lecció de documents de la història mundial, produïts per esglésies i temples, escoles i acadèmies, monarques, prínceps i altres tipus de governants absolutistes, i per departaments del govern, dins i fóra d'Europa, molt abans del segle divuit. En una definició ampliada i adient «d'arxiu», aquest sistema d'enregistrament (de fer llistes, en particular), emmagatzemament i recuperació és un aspecte de la història escrita i de les polítiques que hi ha darrere d'aquesta història.¹ Els arxius moderns, públics (francesos i anglesos) discutits ací s'inauguraren de manera simultània amb dret d'accés públic al seus continguts, així que si bé han estat un punt de referència per a l'escriptura de la història política, econòmica i social des del segle dinou endavant, els no-historiadors han estat probablement la majoria dels seus usuaris.

Però els arxius eclesiàstics i estatals d'Europa i Amèrica del nord i els seus equivalents de caràcter més local de govern i administració

han estat (i encara ho són) evocats per tal de descriure el que un historiador fa i allò que escriu com a resultat d'aquesta activitat, sempre que la professió històrica es presenta als forasters o als aprenents. Als estudiants se'ls parla sobre els diversos tipus i varietats de repositoris i arxius, i sobre el material fragmentari i incomplet que contenen; se'ls adverteix sobre «el culte a l'arxiu» entre certs historiadors, i aquelles tristes criatures que el converteixen en un fetitxe; són advertits sobre les seduccions de l'arxiu, les històries «encantadores» que contenen, que fan el paper del seductor. Són fermament advertits que una història encantadora és quelcom de molt diferent de l'anàlisi històrica que la implementa. En resum, escolten el tipus d'auto-presentació professional comú a l'Europa del nord des de mitjans del segle XIX; als estudiants actuals de la disciplina se'ls presenta la idea del compromís amb l'evidència documental, agrupada en un tipus particular de lloc, com una activitat fundacional i paradigmàtica dels historiadors.³

Això es fa malgrat el fet obvi que molts historiadors moderns simplement mai usen el tipus d'arxiu que són l'objecte d'aquest llibre i que proporcionen la majoria dels seus exemples. Hi ha historiadors del món antic (dels molts mons antics), arqueòlegs, aquells que treballen exclusivament amb fonts impreses, historiadors de l'art i d'artefactes, historiadors orals, i molts obligats per la distància geogràfica i la penúria (institucional i personal) a treballar sobre còpies microfilmades dels documents, que mai han posat els peus en un arxiu departamental o nacional ni en un arxiu oficial. Aquests historiadors (probablement la majoria dels historiadors realment existents si considerem el conjunt de l'ofici i el mesurem a l'engròs) mai han pres part en l'activitat que ha estat presentada com arquetipus des de que la història acadèmica, professional, "científica" s'inaugurà fa un segle i mig, i que proporciona la imatge persistent al llarg d'aquest llibre: la d'una figura solemnement encorbada sobre una llista de noms, compilats molts anys abans amb un propòsit ben diferent del de l'historiador, ell o ella completament determinats en la persecució d'algun dels perduts.⁴ Aquesta és una forma ben estranya d'estar en el món, i un tipus d'activitat que ha donat lloc a una forma particular d'escriptura, els practicants de la

qual estan convençuts d'ocupar-se tant del que no està com del que ha estat trobat; una forma d'escriptura que celebra les limitacions, limitacions que (així es diu) procedeixen dels documents mateixos: allò que et prohibeixen escriure, allò que t'ofereixen.

Tot això és per a dir que hi ha molts tipus d'historiadors que no s'ocupen del tipus d'història social que és l'objectiu d'aquest llibre, i que potser voldran exclamar en protesta per l'ús del "nosaltres": «parla per tu!» (que és el que he fet).

Notes

1 "Tots el que ells [els Asteques] van assolir fou forçat a l'oblit per la conquesta espanyola... En gran mesura van cremar la quasi totalitat dels arxius de les seues víctimes, així que quasi tot el que ens ha arribat són tres manuscrits maies i una quinzena de textos asteques". Henri-Jean Martin: *The History and the Power of Writing*, Chicago, Chicago University Press, 1998, p. 26 [edició original 1994].

2 Ludmilla Jordanova: *History in Practice*, Londres, Arnold, 2000, pp. 186-189.

3 Richard Evans: *In Defence of History*, Londres, Granta, 1997, per a un exemple recent.

4 Jacques Rancière: *The Names of History. On the Poetics of Knowledge*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1994 (hi ha traducció de l'edició original en francès: Jacques Rancière: *Els noms de la història: una poètica del saber*, València, Universitat de València, 2005, traducció d'Antoni Furió i Ferran Garcia-Oliver).

1. La casa de l'arcont

A l'estiu de 1994, Jacques Derrida va presentar una ponència en un congrés de Londres dedicat a discutir el tema de «Memòria: la qüestió dels Arxius». Va exposar la versió en anglès de *Mal d'archive: une impression freudienne* en un moment important del que molts (després d'ell i després d'aquest congrés) van anomenar «arxivització».¹ En els fragments inicials de «Febre d'arxiu» (el títol en la traducció anglesa), Derrida ofería al seu públic la imatge de l'*arkhe*, com un lloc on s'inicien les coses, on s'origina el poder, amb el seu funcionament indistriablement lligat a l'autoritat dels inicis i punts de partida. L'*arkhe* apareix en un breu informe de la ciutat estat grega, quan Derrida esmentava els seus documents oficials, emmagatzemats en l'*arkheion*, la residència del magistrat superior. Allà, el magistrat, l'arcont mateix, exercia el poder d'aquests documents de procediment i precedent, en el seu dret a interpretar-los per al funcionament d'un sistema legal.

En la descripció de Derrida, l'*arkhe* –l'arxiu– sembla representar l'ara de qualsevol tipus de poder que és exercit, en qualsevol lloc o temps. Representa un principi que en les paraules de Derrida, és «tant l'ordre del començament com en l'ordre del manament» (9).² La febre o mal d'arxiu té a veure amb el seu mateix establiment, que és alhora l'establiment del poder i autoritat de l'estat.³ I aleshores hi ha el desig febril –un tipus de malaltia mortal– que indicava Derrida, *per* l'arxiu: la febre no tant de entrar en ell i usar-lo, como de *tenir-lo*, o simplement que estiga, en primer lloc.

Per als historiadors que van oir o llegir *Mal d'arxiu*, aquesta fórmula plantejava la desconcertant qüestió de què dimonis feia allí un arxiu (en primer lloc) al principi d'una llarga descripció d'altre text

(un text no de Derrida, sinó d'altra persona) que abordava, com també ell faria amb detall, amb els temes de Sigmund Freud i el psicoanàlisi. Hi havia encara més desconcert (o, més acuradament, una pretesa confusió per a emascarar una mena d'irritació *artisanat*⁴) entre aquells que coneixien el «gir arxivístic» ja en marxa en 1994, amb un Derrida que merament (si bé de forma convincent) proporcionava una perspectiva teòrica sobre la institució dels arxius, les pràctiques de lectura i escriptura que els acompanyen i els sistemes de regulació i coerció que (de vegades) s'han subratllat.⁵ A més a més, Michel Foucault havia plantejat la «qüestió de l'arxiu» en una data tan primerenca com la dècada de 1960. En *L'arqueologia del Saber* l'arxiu no representa tant la idea del que es pot i no es pot dir, sinó que és «el sistema que estableix declaracions com esdeveniments i coses».⁶ Antoinette Burton ens recorda que va ser també en els anys seixanta quan Foucault va descriure les qualitats màgiques dels arxius, la seua capacitat per a funcionar com «un reflex que ens mostra de forma prou simple, i en ombra, allò què tots els qui estan en primera fila estan mirant», la forma com l'arxiu restaura «com per art de màgia, allò que manca en cada mirada».⁷ En la imatge del *arkhe* presentada al públic en la Freud House en aquell dia en juny de 1994, potser alguns també van veure com emergia, o es feia patent, un diàleg intermitent entre Foucault i Derrida sobre eixos temes exactes: l'arxiu com una forma de veure, o una forma de saber; l'arxiu com un símbol o forma de poder.⁸

Alguns oients i lectors de *Mal d'arxiu* –tristos fetitxistes i historiadors socials en particular– eren conscients d'una nova política de l'arxiu en la qual la narració de Derrida estava destinada a trobar el seu lloc. En la batalla de la dècada dels anys noranta entre els antics i els postmoderns –entre la vella història social i la nova història cultural– els historiadors socials havien adreçat la seua atenció cap a l'arxiu, l'havien reivindicat com els seu lloc, en el qual estaven més en casa que cap altre tipus d'historiador. Burton suggereix que en prendre'l sota la seua custòdia protectora d'aquesta forma, tot convertint-lo en

el símbol de la seua autenticitat, van minimitzar o fins i tot van negar, el que ella ha anomenat «els destins canviants» de la disciplina.⁹

La major part de *Mal d'arxiu* de Derrida no té a veure en absolut amb arxius, sinó que és més aviat una consideració contínua d'un treball d'història, el llibre de Yosef Hayim Yerushalmi *Freud Moses. Judaism Terminable and Interminable* (1991). Com a historiador dels jueus sefardites amb un fort interès per les qüestions de memòria, Yerushalmi arribà, mitjançant la seua participació en un grup d'estudi psicoanalític sobre l'antisemitisme, a llegir l'obra de Freud *Moisès i el Monoteisme*. En les seues pàgines, Yerushalmi va descobrir a Freud com un historiador, o almenys (en les mateixa formulació de Freud) algú qui havia produït una «novel·la històrica», o una mena de relat històric, per tal de comprendre el període de recarregat antisemitisme al qual estava vivint.

Des de feia temps Derrida havia vist en la psicoanàlisi freudiana un desig per recuperar moments de començament, principis i orígens, en els quals –de forma il·lusa– pensem que pot haver-hi algun tipus de veritat, i en «Mal d'arxiu» el desig per l'arxiu es presenta com a part del desig de trobar, o localitzar, o posseir eixe moment d'origen com el principi de les coses. El llibre de Yerushalmi, preocupat pels rastres i marques del judaisme en la psicoanàlisi (i, de fet, amb el judaisme com el seu origen o progenitor), és un vehicle per a reflexions més extenses sobre aquest tema. La de Yerushalmi es una reflexió especulativa sobre l'escriptura de Freud del *Moisès i el Monoteisme*, si bé no és la meitat d'especulativa que el mateix text, que com és ben sabut no es basa en cap evidència històrica. Per altra banda Yerushalmi va poder construir un explicació prou completa del procés de composició del text, a partir de correspondència sobre ell, d'un esborrany que fins el moment havia passat desapercebut (obtingut amb sorprenent facilitat de l'Arxiu Freud a la Biblioteca del Congrés) i del context en el qual va escriure Freud, recuperat d'arxius de premsa i una més general història sociopolítica de l'ascens del nazisme en Europa central. El propòsit global de Yerushalmi en el llibre és aconseguir que Freud reconegue

que la psicoanàlisi és una ciència jueva: el capítol final pren la forma de monòleg dirigit directament a l'autor mort.¹⁰ La «impressió» del subtítol de Derrida és l'empremta del judaisme i de la «ciència jueva» en Yerushalmi, i, de fet, en el mateix Derrida. Però els signes i rastres amb els que va tractar Freud i la marca particular que és la circumcisió, constitueixen un tipus d'arxiu que Derrida sembla considerar sense cap interès per a la majoria d'historiadors.

L'*archon* i el seu *arkheion* van permetre a Derrida bastir algunes especulacions tòpiques sobre el futur de l'arxiu a mesura que el registre, el llibre de comptes i la carta són reemplaçats pel e-mail i l'arxiu informàtic.¹¹ També incitaren una discussió pertinent sobre la política de diversos tipus d'emmagatzemament moderns (qualsevol que haja llegit el llibre de Yerushalmi podria haver recordat el furor als anys vuitanta del segle passat al voltant de les notòries restriccions en l'accés a l'Arxiu Freud).¹² Molts tipus de dipòsit es van agrupar aquí, en el terme compost «l'arxiu», segons Derrida considerà els seus límits i limitacions, les seues negacions i secrets. De fet, l'*arkhe* semblà perdre bona part de la seua connexió amb la idea d'un lloc quan els documents oficials són emmagatzemats per a referència administrativa i es converteix en una metàfora suficientment ampla per a incloure la totalitat de la moderna tecnologia d'informació, el seu emmagatzematge, recuperació i comunicació. Aquestes seccions que obrin *Mal d'arxiu* són les que han sigut més acceptades i comentades, en el món angloparlant, des de 1994.¹³ Ann Laura Stoler assenyala l'estatus figuratiu de «l'Arxiu» en la teoria cultural que, tot emprant les observacions de Derrida d'aquella vesprada de 1994, ha forjat una metàfora poderosa per al procés de recollir rastres del passat i per al seu oblit.¹⁴ Aquest llibre repeteix un moviment estrany, que és concentrar-se en allò que Derrida no va dir, en allò que no era el focus de la seua atenció. «La història de l'arxiu és una història de pèrdua» diu Antoinette Burton, però en aquest cas hi ha hagut un moviment cap a un lloc més enllà, o fora, de la pèrdua: una gran i continuada atenció adreçada a buscar i trobar allò que no estava allí, que no estava al text de Derrida.¹⁵

L'escenari en el qual Derrida oferí el primer *Mal d'arxiu* explica fins a cert punt què dimonis feia un arxiu allà, com a prolegomen de una discussió sobre psicoanàlisi, un retorn a les qüestions que fou el primer a plantejar sobre el tema a finals dels anys seixanta.¹⁶ En una notable casa familiar en Maresfield Gardens, la llar dels Freud en l'exili, Derrida eleva la mirada del processador de textos en el qual llig (dona molta importància a *Mal d'arxiu* al «xicotet Macintosh portàtil en el qual vaig començar a escriure», p. 22) i diu:

És així ... que els arxius tenen lloc ...Aquest lloc on resideixen permanentment marca el seu pas institucional d'allò privat a allò públic... És el que està passant, ací mateix, quan una casa, l'última casa de Freud, es converteix en un museu: el pas d'una institució a una altra (p. 10).

La immediatesa d'aquell arxiu –un arxiu en procés, que succeeix en aquell moment– sembla haver-hi obligat a començar una conferència de presentació i un llibre, al mateix temps que reiterava arguments que Derrida havia estat desenvolupant durant trenta anys, amb l'obsessió occidental per trobar els principis, llocs de començament i orígens.¹⁷ *Mal d'arxiu* explora la relació entre memòria i escriptura (en el seu sentit més ampli de registrar i produir marques) i els propis intents de Freud per trobar metàfores adequades per a representar la memòria. Derrida veu en l'escriptura de Freud el mateix desig que és el Mal d'arxiu: el desig de recuperar moments d'origen, trobar i posseir tot tipus de començaments.

La etimologia dels passatges inicials de Derrida ens proporciona la paradoxal asserció que l'acompanya sobre les paraules («arxiu», *arkhe*, *arkheion*, *archon*) com a orígens: "No començarem pel principi", diu, "ni tan sols a l'arxiu. Sinó millor a la paraula "arxiu". Allò que podia estar fent "arxiu" allà, *en absolut* aleshores, és la tasca de meditar, de començar llocs, dels orígens, la recerca dels quals, perquè és impossible, Derrida va anomenar com una malaltia, un moviment cap a la mort. A més, reitera ací, voler fer un arxiu en primer lloc és voler

repetir, i una de les lliçons més clares de Freud és que la compulsió per repetir és el camí cap a la mort.¹⁸ I el desconcertant prolegomen etimològic pot també ser vist com un exemple més de les tècniques textuais exercides en la filosofia de Derrida. Les oposicions binàries que formen la base de la metafísica occidental poden ser canviades, en inflar un concepte fins que s'uneix amb el seu suposat contrari, tot demostrant així que no hi ha oposició en absolut. Aquest és un procediment que es pot veure en funcionament de la forma més clara en l'atenció de Derrida a la qüestió de l'escriptura. A l'insistir en que «l'escriptura» inclou tots els signes rastres, recursos mnemònics, inscripcions i marques; a l'interrogar la paraula «escriptura» per tal d'alliberar-la de la comprensió empírica que manté l'oposició habitual entre «parla» i «escriptura» estem –potser– dirigits a entendre que *inclou* al seu contrari, «parla», i que la distinció entre els dos (i tot tipus de distinció) pot pensar-se travessant completament tot a l'altre costat.¹⁹ «Arxiu» és, doncs, ampliat per a significar –si no completament Tot– almenys totes les formes i mitjans de manifestar el poder; el Poder en sí mateix, potser, més que no eixos documents silenciosament guardats i arxivats que pensem que proporcionen els simples i incomplets registres d'alguns dels seus moments inaugurals.

Sovint se'ns diu que tinguem en compte l'estructura retòrica de l'escriptura de Derrida, tan important almenys com el seu argument, però l'estructura de «Mal d'arxiu» és ben estranya. D'una forma prou calculada, evita començar la seua discussió sobre els principis (o no-principis), exactament com si fóra un primer aprenentatge del principi d'ajornament. Tenim (en la versió en anglès) una cosa sense títol que és una introducció (de tres pàgines). Després hi ha un «Exerg» que ocupa vuit pàgines.²⁰ Derrida comenta en ell sobre el seu propi ús de «una convenció provada» que «juga amb la cita» i que alhora proporciona orde i dona ordres al que segueix. «Del què es tracta ací» diu «tot començant amb l'exerg, és de la violència de l'arxiu mateix, *com arxiu*, *com violència arxivadora*» (p. 12). De fet, hi ha tres *exergs* numerats i disposats com seccions separades. Després hi ha un Preàmbul (tres pàgines), un Pròleg (vint-i-sis pàgines), Tesis (tres, que

ocupen setanta pàgines en total) i finalment un Postscriptum (dues pàgines). Hi ha i sempre hi haurà, sembla, problemes per a començar i acabar.

El Pròleg porta l'argumentació principal sobre el judaisme de Freud i la contribució del pensament jueu a la idea de l'arxiu a través de la psicoanàlisi. L'arxiu és un registre del passat i, al mateix temps, apunta cap al futur. El temps gramatical de l'arxiu és, doncs, el futur perfecte, «quan haurà sigut». Potser, diu Derrida, la contribució de Freud a qualsevol teoria de l'arxiu és que no hi ha una: que cap magatzem, i especialment l'arxiu psicoanalític de la psique humana, conserva els registres d'una experiència original a la qual podem tornar. La psicoanàlisi, però, ha estat responsable d'alguns d'aquests problemes amb arxius en tant que vol *tornar*: manifesta un desig pels orígens, per trobar el lloc on les coses van començar, abans que s'in- augurara el règim de repetició i representació.

En la versió francesa en llibre de *Mal d'arxiu* també hi ha inserit un full solt de tres pàgines, amb l'encapçalament «Es prega inserir» (en la meua còpia de biblioteca està situat entre la pàgina del títol i abans d'una nota explicativa sobre la conferència del Freud Museum). Açò fa molt més clares que en la versió en anglés les qüestions del mal social que Derrida pretén abordar en el cos del text. Ací (el *mal* en francès no amaga obertament el seu significat) estan els arxius (records i obliats seleccionats i recollits) i també els desastres polítics del finit segle XX, nomenats com arxius del *mal*:

Els desastres que marquen aquesta fi de mil·lenni són també *arxius del mal*: dissimulats o destruïts, prohibits, pervertits, «reprimits». El seu tractament és alhora massiu i refinat al llarg de guerres civils o internacionals, de manipulacions privades o secretes.²¹

Derrida li dona voltes a les històries revisionistes que havien estat escrites a partir d'aquests «arxius del mal» (ací hi ha una ombra del suggeriment, doncs, de que no són els arxius *en absolut* el que ell té en ment, sinó més bé allò que és escrit a partir dels arxius: la

història formal, acadèmica); però també es capfica amb no abandonar mai l'esperança d'obtenir proves del passat, encara que l'evidència documental pugui ser tancada i suprimida. Posa l'èmfasi de nou en la institució dels arxius com l'expressió del poder estatal. I sembla incitar una distinció entre els arxius reals (llocs oficials per a la recepció de documents amb sistemes d'emmagatzematge, organització i catalogació) i allò a què nosaltres els reduïm amb freqüència: memòria, desig d'origens, «la recerca del temps perdut». «Es prega inserir» també fa palesa la relació entre el psicoanàlisi i la pràctica d'arxiu que s'explora al text principal. La psicoanàlisi hauria de servir per a revolucionar les qüestions d'arxiu per la seua forma de tractar la repressió i la lectura dels records, i pel lloc privilegiat que se suposa que dona a totes les marques i rastres fets al cos i la ment (si bé ací hi ha un clar suggeriment de què no hi fa res d'això). Per damunt de tot, aquest breu insert deixa clar que a *Mal d'arxiu* Derrida no tractarà només amb una febril –malaltissa– recerca de orígens, no només amb arxius del mal, sinó també amb el «mal radical», amb la maldat mateixa. Les dos línies entrelaçades d'argument que segueixen en el cos principal del text sobre la psicoanàlisi i el qüestionament de Yerushalmi del judaisme de Freud, apuntalen una història del segle XX que és de fet una història de l'horror. Sense exagerar el més mínim, si un llegeix en anglés, sense l'esmentat inserit i amb la «febre» restringida, monovalent, arcaica –i, com arcaica, lleugerament còmica– de la traducció anglesa en lloc de amb el «mal» (problema, desgràcia, dolor, patiment, malaltia, injustícia, pecat, malícia, maldat...), llegirà de forma prou diferent a un lector de la versió francesa.²²

Mols lectors angloparlants –aquesta autora també– ha assumit que *Mal d'arxiu* tenia alguna cosa a veure amb arxius (més que amb psicoanàlisis, amb memòria o amb trobar coses); i fins i tot quan la reacció ha sigut més filosòfica, s'han adreçat a Derrida a través del seu *archon* i l'*arkheion*.²³ Però els seus comentaristes han trobat extraordinàriament poc que dir sobre arxius oficials, biblioteques i magatzems, i s'han trobat cara a cara amb la *vulgaritat*, la naturalesa ordinària dels arxius i amb els desencants quotidians que els historiadors saben que

trobaran allí. Hi ha sorpresa en alguna d'aquestes reaccions en trobar quelcom de molt menys portentós, difícil i significatiu del que l'arxiu de Derrida semblaria prometre.²⁴

Com es podria esperar d'una experiència que és un important ritu professional de pas, cap arxiu d'historiador és mai com cap altre (i menys com el de Jacques Derrida). Cada relat de la seua experiència dins d'ells provocarà sempre narratives oposades, de diferents tipus de disconformitat. La traducció anglesa de *Mal d'arxiu* fa de la febre d'arxiu un aspecte de la febre dels orígens; la febre descrita en el capítol segon és la que realment es contrauria en la pols d'un arxiu. I aquesta febre real (Febre d'Arxiu pròpiament) resultarà ser només un ítem més en la lletania de queixes que els historiadors van alçar, en la summament *incòmoda* recerca de fons originals que la nova pràctica de la història «científica» inaugurarà a meitat del segle dinou i que és encara la idea predominant de la pràctica entre els historiadors professionals occidentals moderns.²⁵ Bonnie Smith ha descrit aquests gemecs i queixes: «les indignitats» sofertes per Eugène Burnouf, per exemple, quan buscava fons manuscrites angleses a la dècada de 1830; «les «nits en blanc... llits durs», «tristos muntons de carn i verdures bollides en aigua», menjar terrible, gent amb roba horrible, desesperats encontres socials amb companys historiadors que viuen en ciutats provincianes on es guarden els documents, amb les seues dones tristes i descoratjades. (Com que el gènere de la història i de la pràctica històrica ha canviat i les dones han iniciat les seues pròpies campanyes per a alliberar «eixes moltes princeses, possiblement belleses» que són els llanguits documents que esperen el seu rescatador, hauríem de afegir a aquesta llista dels terrors socials que inclou el treball d'arxiu als marits tristes i descoratjats de les historiadores de províncies).²⁶ L'arxiu de qualsevol altre sempre pot fer l'historiador protestar: «Mal d'arxiu, certament! *Jo et puc contar tot sobre l'arxiu*».

En una paròdia (però no *tan* paròdica) sobre l'obstinació empírica, hem d'aprofitar-nos d'una figura de Derrida, una imatge, *un significat literal* de «febre» (que no era ni tan sols una paraula que estiguera allí, per a començar) i trobar no només un tipus de malaltia